

Черкаського краю" УДПУ імені Павла Тьчини. В статті зацентровано увагу на проблемах дослідження регіонального і локального фольклору. Доказано, що етнографічна і фольклористична діяльність є ефективною в усвоєнні учениками фольклору рідного краю.

Ключеві слова: виховання, фольклор, звичаї, обряди, фольклорно-етнографічні експедиції, село Аполянка Уманського району Черкаської області.

N.S.Mamchur

EDUCATIONAL POTENTIAL OF FOLKLORE IN APOLYANKA VILLAGE, UMAN DISTRICT, CHERKASY REGION

(based on materials of folklore and ethnographic expedition)

Formation of society is impossible without cultural phenomena and traditions of the past. Comprehensive understanding of the folklore as an important part of cultural memory places it at the proper level of functioning in the system of intellectual, aesthetic and cultural education of the people.

The study of oral folk works has an important educational value. This was emphasized by the classics of pedagogy such as Grygoriy Vashchenko, Kostiantyn Ushynsky, Anton Makarenko, and was also supported by such modern scholars as Olga Sukhomlynska, Nataliya Syvachuk, Volodymyr Kuz, Galyna Klovak and others. The issue of folklore's educational potential and its importance in the process of national school formation, preservation of folklore memory are paid attention to in their scientific works.

Taking into consideration these facts, the authors of the research concentrated at the regional folklore of Uman district, collected by the teachers and students of Ukrainian Philology Faculty during the folklore expeditions to the village of Apolyanka in Uman district, Cherkasy region. This activity was carried out within the framework of the research laboratory "Ethnology of Cherkasy region" in Pavlo Tycyna Uman State Pedagogical University.

The article is devoted to the issues of regional and local folklore that is a component of spiritual activity, aimed not only at preserving, spreading and consuming the spiritual values of traditional folk culture, but also at creating new values. The necessity of interconnection of academic scientific discourse and educational practice is explained. The folklore heritage of Apolyanka village and its genre diversity have been analysed on the base of fund materials in research laboratory "Ethnology of Cherkasy region".

It has been proved that the ethnographic activity is effective for adoption of native land folklore by students. It is stated that different types of local folklore materials should be used at Ukrainian literature lessons. Meetings with village old residents, folklore groups, students' folklore and ethnographic activities are said to be rather important at comprehensive schools.

The Ukrainian folklore has an inexhaustible cognitive, moral and aesthetic potential, and, therefore, getting acquainted with it at school age makes it possible to learn more about the history of the people's life, to understand national outlook, to adopt ideals and feelings and to know national morality.

Key words: education, folklore, customs, rituals, folklore and ethnographic expeditions, Apolyanka village, Uman district, Cherkasy region.

Подано до редакції 22.10.2017.

УДК 784:821.161. 2'1

© 2017

Молчко У.Б.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХОРОВИХ ОПРАЦЮВАНЬ СТРІЛЕЦЬКИХ ПІСЕНЬ НЕСТОРА НИЖАНКІВСЬКОГО

У статті розглядається дидактична і мистецька сторона хорових обробок стрілецьких пісень Нестора Нижанківського, які є цінним внеском у національно-культурну скарбницю нашого народу. Автор аналізує взаємодію поетичного слова Романа Купчинського та Левка Лепкого з музичними інтонаціями Нестора Нижанківського. Базуючись на фольклорних засадах та романтичній стилістиці, ці хорові композиції правдиво відтворюють сторінки історії національно-визвольних змагань ХХ століття. Аранжування Н. Нижанківського виконують важливу художньо-суспільну функцію у розкритті та вихованні творчого потенціалу майбутніх педагогічних фахівців.

Ключові слова: стрілецька пісня, Нестор Нижанківський, хорові композиції.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Утвердження незалежності, соборності нашої держави, котре пройшло випробування Революцією гідності 2014 року та сучасною війною на сході України, ставить на перший план поглиблення формування патріотичної свідомості майбутніх педагогів. Саме вчителі сьогодні мають стояти на варті національного виховання сучасної молоді. Вирішення цього важливого питання здійснюється через глибоке вивчення пісенного надбання нашого народу, в якому оспівуються його боротьба та звитяги на шляху до волі. Одне з чільних місць в музичній спадщині займають стрілецькі пісні, котрі стали "яскравою сторінкою на скрижальх історії національно-визвольних змагань у ХХ столітті" [6, с.5]. Вже з перших днів утвердження державності України у 1991 році вони міцно увійшли в культурно-освітній простір, оскільки несуть потужний енергетичний потенціал позитивного впливу на молодь. Оксана Кузьменко наголошує: "вона (стрілецька пісня – У.М.) і сьогодні є одним із скарбів серед пісенних оберегів духовної спадщини ХХ ст., які стоять на варті національної ідеї, консолідації українського народу та є фундаментом подальшого розвитку національно-патріотичної свідомості сучасного українського суспільства" [6, с.255].

Значення стрілецької пісні в мистецькому житті – неоцінне. По-перше, вона стала новим вкладом у пісенну скарбницю нашого народу, по-друге, національні композитори, зокрема М. Леонтович, О. Кошиць,

Ф. Колесса, С. Людкевич, В. Барвінський, Л. Ревуцький, Н. Нижанківський, З. Лисько, А. Рудницький, Б. Кудрик, М. Колесса, Р. Сімович, черпали у ній нову творчу насагу при написанні сольної, камерної, хорової, оркестрової музики.

Тому актуальним є вивчення творчого доробку згаданих фундаторів української культури, а саме хорових опрацювань стрілецьких пісень Нестора Нижанківського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Композиторська творчість корифея західноукраїнської музики Нестора Нижанківського висвітлювалася в працях Юрія Булки [4; 5], Ігоря Соневицького [8], Уляни Молчко [7], проте його обробки стрілецьких пісень для хору не стали предметом наукового аналізу.

Формування цілей статті... Мета цього дослідження – здійснити музично-естетичний аналіз хорових опрацювань стрілецьких пісень Н. Нижанківського задля якнайширшого впровадження їх в український навчальний та мистецький простір.

Завдання дослідження – прослідкувати фольклорне підґрунття музичної тканини творів, визначити мистецьку та дидактичну цінність хорових композицій, на яких повинна зростати сучасна молодь.

Виклад основного матеріалу дослідження... Видатний український композитор ХХ століття Нестор Нижанківський виходець зі Стрийщини, плідно працював у різних жанрах музичної творчості – фортепіанної, сольної-вокальної, хорової, камерно-інструментальної, що здобуло йому всесвітнє визнання.

Крім того, він вніс значний внесок у жанр обробки народної пісні. У своїй автобіографії Н. Нижанківський писав: “Поки що хочу здобути найбільше засобів висказу, щоб було з чим підійти до народної пісні, отого сфінкса, який дотепер нерозгаданий, а так приманюючий. Знати характеристики української народної пісні – це моя “ідея фікс” [5, с.46]. Приділяючи велику увагу невичерпному народному джерелу, композитор здійснив 20 опрацювань українських пісень для однорідних та мішаних хорів. Серед них вагоме місце займає аранжування зразків стрілецької вокальної творчості. Високу оцінку цьому великому мистецькому пласту дав відомий вчений Василь Витвицький, який відзначав, що “стрілецька пісня – явище своєрідне, неповторне, тісно пов'язане з епохою, тогочасними обставинами і середовищем. Вона, подібно як народна пісня, у великій мірі витвір збірний, колективний” [2, с.71]. Звернення до стрілецької пісні для Н. Нижанківського було не випадковим. Адже композитор народився і виховувався в священничій патріотичній родині, де на перше місце ставився жертвний обов'язок служіння рідному народові, державі. З біографії мистця ми довідуємося, що з початком Першої світової війни 1914 року юнак приїздить до Відня, де успішно складає іспити до Віденської музичної академії. Тут він навчається в класі фортепіано професора Єжи Лялевича та студіює теорію музики і гармонію в композитора Йозефа Маркса. В цей час Нестор активно включається в роботу студентського товариства “Січ”. У березні 1915 року Нижанківський був мобілізований до австрійської армії, та воювати довго йому не довелося. Він потрапляє на три роки до російського полону і перебуває в таборах у Воронежській губернії. У травні 1918 року Нестор нелегально повертається додому і живе в отчому домі в с. Завадові на Стрийщині.

Осінь 1918 року була сповнена революційних подій. Галичани готували військовий переворот.

Разом з братом Степаном Нестор входив до складу конспіративного військового комітету. Зі спогадів членів Пласту ми дізнаємося, що 7 травня 1918 року старшина Нестор Нижанківський провів урочисте записання пластунів. У своєму зверненні до них він наголосив, що в найближчому часі вони будуть захищати українську державу. Того ж місяця Н. Нижанківський разом з іншими військовими готувався до проведення революційного перевороту. Згодом він бере участь у подіях 1-го листопада у Стрию: зорганізовує у військові частини сільських добровольців. Опісля Нестор разом з братами Степаном та Богданом зголошується добровольцем до новоствореної Української Галицької Армії [7, с.9].

22 травня 1919 року гине від рук польських шовіністів О. Нижанківський. Синів на похороні батька не було, бо вони в цей час воювали в лавах Українській Гальцькій Армії на Великій Україні. Перебуваючи там, Нестор був залучений К. Стеценком до роботи у відділі організації хорів капел при міністерстві преси і пропаганди Української Народної Республіки, а також працював хормейстером у державному драматичному театрі Садовського. Після закінчення Першої світової війни Н. Нижанківський емігрує через Одесу до Відня, прагнучи завершити музичну освіту.

Будучи активним учасником українського національно-визвольного руху, композитор не міг у своїй творчості оминати мистецького надбання УСС. У нього нараховується вісім обробок стрілецьких пісень, що увійшли до Великого Співаника “Червона Калина”, що виконав “велике завдання, а саме дав українському народові культурну зброю, щоб нею можна було не тільки успішно боронитися, але й добувати собі належне місце серед чужих культур” [4, с.3]. Ці музичні зразки знайшли втілення у хорових аранжуваннях: “Засумуй, трембіто”, “Казала дівчино”, “Ми сміло в бій підем”, “Ой зацвіла черемха”, “Пише стара мати”, “Хай живе Великий Комтур наш!”, “Човен хитається”, “Як стрільці йшли з України” [8, с.351-352].

Дослідник творчості мистця, професор Ю. Булка розділяє опрацювання народних пісень Н. Нижанківського на дві групи. До першої групи належать твори, в яких композитор трактує народну пісню “як завершену мистецьку

структуру, яка вимагає розвитку” [5, с.35]. В цих обробках мистець використовує традиційну гармонізацію одного куплета, котра повторюється незмінно і не порушує ладової будови оригіналу. До другої групи входять ті обробки, в яких Н. Нижанківський вдається до перегармонізації куплетів, під час якої “не вносяться суттєві зміни в гармонічний план, але через заміну обернень однофункційних акордів міняється регістрова площина голосів, впливаючи на зміну динамічно-тембрового спектру кожного куплета” [5, с. 35].

Твір “*Хай живе Великий Комтур наш!*” – це одинадцятитактова мініатюра, написана Н. Нижанківським для чоловічого хору. Тональність F-dur та темпове позначення Maestoso (велично) надають творови святкового настрою. Композиція, написана у розмірі 4/4, захоплює своїм маршовим характером. Це підкреслюється початковою квартовою інтонацією, що є властива мелодії. Хоровій фактурі притаманний імітаційний виклад. Так, початковий мотив з квартовим висхідним ходом та спадним рухом, котрий розпочинає твір у партії тенора, звучить пізніше в басів. У місцях найвищого емоційного напруження композитор використовує альтеровані тони. В процесі розвитку характерний стрибок на ч. 4 змінюється на в. 6, чим надається кульмінаційним місцям святковості. Композитор використовує романтичну хвилеподібну динаміку для підсилення змісту поезії Левка Лепкого. Це цікаво проявляється в двотактовому закінченні на словах “Хай живе!”.

Ще однією маршовою композицією є хор “*Ми сміло в бій підем*”. Він також написаний для чоловічого складу. Темпова ремарка Marciale deciso (маршовою ходом, рішуче) та тональність d-moll надають композиції бадьорого настрою. У ній оспівується відвага січових стрільців у боротьбі за свій край. “Ми сміливо в бій підем за Україну і голови складемо за землю рідну” – такий зміст поезії. Пісня, яку співала Юнацька Школа в Кам’янці-Подільському у 1919 році, в радянські часи була запозичена і видавалася за одну із большевицьких революційних пісень. У мініатюрі переважає акордова фактура із незначними підголосками. Пунктирний ритм надає їм ознак маршу. Слова “і голови складемо за рідну землю” композитор підсилює введенням гармонічного g-moll. Повторення останньої строфи наближає твір до зразків народного мелосу.

У чоловічому хорі “*Ой зацвіла черемха*” Н. Нижанківський використовує композицію Романа Купчинського, написану в 1917 році, а мелодію створив Антін Баландюк в 1920 році, перебуваючи в Тухолі на Поморю. Твір захоплює щирістю та ліризмом. У ньому йдеться про долю полоненого січового стрільця. Мелодії композиції властива наспівність, характерна для українського мелосу. Це простежується у частому веденні голосів в інтервал терцію, використанні підголоскової поліфонії. Мелодична лінія плавно рухається як висхідним, так і низхідним рухами, за допомогою чого і досягається наспівність у хоровій фактурі. Початкова оклична інтонація відзначається динамікою. Останній рядок куплета, що повторюється двічі, сприймається напружено через уведення альтерованих підголосків. Двотактове закінчення композитор відтінює темповою ремаркою Mezzo mosso, наголошуючи цим на поетичності твору.

Хорова мініатюра “*Пише стара мати*” написана на пісню Р. Купчинського, створену у 1917 році під Бережанами. Тональність a-moll та розмір 6/8 наближають композицію до творів колискового характеру з сумним відтінком. Секундова послівка, якою починається мелодія в партії тенорів, та введення альтерованих звуків у хоровий виклад надають цій музичній речі тривожного настрою. Акордова фактура та хвилеподібна динаміка підсилюють тужливий характер мініатюри.

Нижанківському-патріоту особливо припала до душі стрілецька пісня Р. Купчинського “Засумуй, трембіто”, яка була написана в 1920 році в Києві.

Мішаний хор “*Засумуй, трембіто*” оспівує лихоліття УГА в чотирикутнику смерті. Сповнена неймовірного жалю композиція оплакує полеглих у нерівних боях січових стрільців. Цих борців за волю України порівнюють із цвітом нації, який безсердечно був винищений.

Темп Lento, розмір 6/8, f-moll забарвлюють твір сумовитим відтінком. Відкриває композицію звучання квінтового інтервалу в партіях тенорів та басів. Низький регістр відразу надає початку твору дещо похоронного характеру. На тлі чоловічих голосів вступає ніжна мелодія, яку виконують сопрано та альти. Їх терцовий виклад споріднює музику хору з фольклорними джерелами. В процесі розвитку фактура насичується альтерованими підголосками. За допомогою введення гармонічного f-moll композитор підсилює емоційне напруження тексту, у якому мова йде про те, “що пропало галичанам сорок тисяч цвіту” [1, с.52]. При підході до кульмінації Н. Нижанківський використовує розщеплення тону (7 такт), що ще більше надає терпкості звучанню та драматизує музичний розвиток вокальної речі. Динаміка з *pp* на початку твору зростає до *f*, чим загострює та підкреслює найвищу емоційну точку композиції. Повторення другої частини куплета, що є характерним для народних пісень, проводиться мистцем на затиханні. До кінця хору темп сповільнюється і розчиняється в сумовитому f-moll.

В основу композиції “*Як стрільці йшли з України*” лягла пісня Р. Купчинського, що була написана в жовтні 1918 року в Чернівцях. Н. Нижанківський створює мішаний хор, якому притаманний ліричний настрій. Тут оспівується доля січових стрільців, котрі змушені покидати рідні оселі, де залишаються їхні кохані дівчата. Тональність e-moll надає композиції журливого характеру. Для мелодії, що звучить в партії сопрано, властиві часті одновисотні інтонування, ходи на інтервал терцію, дрібні ритмічні групування. Ці особливості споріднюють її з фольклорними елементами українських пісень-плачів. Голосоведення інших партій ніжно доповнюють

сопранову партію в гармонічному e-moll, передаючи душевний біль, “бо кожний кидав дівчину на тих широких, на тих розлогих степах” [1, с.53]. На словах “розвіялися мрії рожеві” з’являлися тональність G-dur. Вона надає цьому місцю світлого та мрійливого відтінку. Наступний епізод відзначений композитором ремаркою *quasi valse*. Суцільне проведення голосів насичує хоровий твір повнотою звучання шляхом використання різноманітних регістрів та тембрів. Кульмінація підсилюється хроматизацією партій альтя, тенора і баса. До кінця все затихає в тональності G-dur.

Н.Нижанківський звертається і до досить популярної вокальної речі “Човен хитається” Романа Купчинського, яка була написана ним весно. 1917 року під Бережанами. Тональність F-dur та розмір 6/8 налаштовують слухача на ліричну композицію. На тлі пейзажу місячної ночі звучать щирі почуття закоханих. Твір починається характерним для українського мелосу терцовим веденням голосів (сопрано і альти), котрі подекуди переходять у терпкі секунди. Партія тенорів ніжно супроводжує хоровий виклад низхідними звуками початкової тональності. З третього такту долучаються баси. Композитор тонко використовує дрібну хвилеподібну динаміку для передачі ліричних відтінків тексту пісні. Суцільне проведення всіх голосів надає творові насиченого звучання, яке досягається також і за рахунок розгорнутих вокальних партій. Н. Нижанківський вдало застосовує романтичні агогічні відхилення для змалювання нічного пейзажу. Кульмінація відзначена ремаркою *largamente* та динамікою *f*. Композитор у кінці хору використовує різноманітні темпові нюанси, щоб передати ніжний діалог січового стрільця і дівчини. Подекуди мистець вводить альтеровані звуки, чим вносить напругу у хорову обробку стрілецької пісні “Човен хитається”.

Стрілецька пісня “Казала дівчина” лягла в основу чоловічого хору, який захоплює своїм оригінальним фактурним викладом. Розпочинають твір тенори, що ведуть мелодію в інтервал терцію. Це споріднює хоровий виклад зі зразками народної музики. Тональність C-dur надає композиції бадьорого характеру. Вступаючи в другому та четвертому тактах, баси вносять в композицію дещо жартівливий відтінок. Цікавою знахідкою Н. Нижанківського є озвучення слів “що буде за другого”. Тут у хорову фактуру мистець вводить довготривалі звуки в партії тенорів, на тлі яких пульсує на *staccato* акордовий акомпанемент в партіях басів та других тенорів. Цей виразовий засіб ще більше підсилює веселий характер вокальної речі. У восьмому такті відбувається відхилення в тональність d-moll і наступний музичний епізод, який є фактурним повторенням попереднього, звучить із мінорним забарвленням. У кінці мініатюри утверджується світлий та життєрадісний C-dur. Ця стрілецька пісня була одним із найбільш популярних вокальних творів серед старшини Українських Січових Стрільців [1, с.77].

Висновки... Розглядаючи хорові обробки стрілецьких пісень Н. Нижанківського, слід відзначити, що композитор звертається до різних за характером вокальних зразків. Серед них ми зустрічаємо ніжно-сумовиті композиції (“Засумуй, трембіто”, “Пише стара мати”, “Ой зацвіла черемха”, “Як стрільці йшли з України”), мрійливо-ліричні (“Човен хитається”), а також маршово-похідні (“Ми сміло в бій підем”, “Хай живе Великий Комтур наш!”). Глибоко проникаючи у красу мелодії та поезії цих пісень, композитор у своїх аранжуваннях прагне якнайповніше передати їх емоційний настрій.

Хорові обробки стрілецьких пісень Н. Нижанківського є нескладними та вокально зручними для виконання. Тому бажаним було б якнайбільше впроваджувати їх у навчальний процес та в концертні програми мистецьких колективів різних рівнів. Вони є тим потужним духовним знаряддям, яке буде будити національну свідомість та патріотичний дух молоді.

Використана література:

1. Великий Співаник “Червоної Калини” / за ред. Зиновія Лиська. – Львів : Видавнича кооператива “Червона калина”, 1937. – 317 с.
2. Витвицький В. Михайло Гайворонський: Життя і творчість / Василь Витвицький. – Львів, Ін-т українознавства ім.І.Крип’якевича НАН України, 2001. – 175 с.
3. Витвицький В. Великий Співаник “Червоної Калини” / Василь Витвицький // упор. Л. Ленник, Ю. Ясіновський. – Львів : Ін-т українознавства ім.І.Крип’якевича НАН України, 2003. – 400 с.
4. Булка Ю. Нестор Нижанківський / Юрій Булка. – К. : Музична Україна, 1972. – 39 с.
5. Булка Ю. Нестор Нижанківський: Життя і творчість / Юрій Булка. – Львів-Нью-Йорк: В-во М. П. Коць, 1997. – 60 с.
6. Кузьменко О. Стрілецька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність / Оксана Кузьменко. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2009. – 296 с.
7. Молчко У. Фортепіанна творчість Нестора Нижанківського / Уляна Молчко. – Дрогобич: Коло, 2001. – 67 с.
8. Соневицький І. Композиторська спадщина Нестора Нижанківського / Ігор Соневицький // Записки НТШ. – Т. ССХХVI: Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – 527 с.
9. Стрийщина: Історико-мемуарний збірник: у 3-х т. Нью-Йорк, Комітет Стрийщини, 1990. – Т. 2. – 607 с.

Молчко У.Б.

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ХОРОВЫХ ОБРАБОТОК СТРЕЛЕЦКИХ ПЕСЕН НЕСТОРА НИЖАНКОВСКОГО

В статье рассматривается дидактическая и художественная сторона хоровых обработок стрелецких песен Нестора Нижанковского, которые являются ценным вкладом в национально-культурную сокровищницу нашего народа.

Автор аналізує взаємодію поетичного слова Романа Купчинського і Льва Лепкого з музичними інтонаціями Нестора Нижанковського. Опереваючись на фольклорних початках і романтичній стилістиці, ці хорові композиції правдиво відтворюють сторінки історії національно-визвольної боротьби ХХ століття. Аранжування Н. Нижанковського виконують важливу художньо-соціальну функцію в розкритті і вихованні творчого потенціалу майбутніх педагогічних спеціалістів.

Ключові слова: стрелецька пісня, Нестор Нижанковський, хорові композиції.

U.B.Molchko

EDUCATIONAL POTENTIAL OF CHOIR WORKINGS OF RIFLE SONGS OF NESTOR NYZHANKIVSKYY

In the research an analysis of the processing of rifle songs for the choir of the outstanding Ukrainian composer Nestor Nyzhankivskyy is carried out. These arrangements of the famous cultural and educational figure of Halychyna at the beginning of the 20th century fulfill an important artistic and social function in revealing and educating the creative potential of future pedagogical specialists. The author examines the compositions that were published in the music collection "The Great Singer of the 'Chervona Kalyna", published in Lviv in 1937. For today, this rare edition has become a rarity, which makes it difficult to use widely in the modern cultural and educational space of Ukraine.

In the article, the author emphasizes that the confirmation of independence, the unity of our state, which was tested by the Revolution of Dignity in 2014 and the modern war in the east of Ukraine, puts in the foreground a deepening of the formation of the patriotic consciousness of future educators. It is up to the teachers today to stand at the guard of national education of modern youth. One of the prominent places in the musical heritage take rifle songs, which became a bright page on the scrolls of the history of national liberation struggles in the XX century. Already from the first days of the establishment of Ukraine's statehood in 1991, they have firmly entered the cultural and educational space, since they have a powerful energy potential of positive influence on youth.

The research highlights the artistic significance of a rifle song, from which the national composers drew inspiration: M. Leontovych, O. Koshyts, F. Kolessa, S. Lyudkevych, V. Barvinskyy, L. Revutskyy, N. Nyzhankivskyy, Z. Lysko, A. Rudnytskyy, B. Kudryk, M. Kolessa, R. Simovych. That's why it is actual to study the creative work of the founders of Ukrainian culture, namely the choral workings of rifle songs of N. Nyzhankivskyy.

By making a musical and aesthetic analysis of choral arrangements of rifle songs, the author proves that they are based on folklore principles and romantic stylistics. Deeply penetrating into the interconnection of the literary first principle of poets-authors R. Kupchynskyy and L. Lepkyy with musical intonations of Nestor Nyzhankivskyy, the researcher determines the high-artistic and educational value of choir compositions, which are the basis for the development of the national-patriotic consciousness of the younger generation.

Key words: rifle song, Nestor Nyzhankivskyy, choral compositions.

Подано до редакції 25.10.2017.

УДК 37.09"18"

© 2017

Рудь О.М.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЛЕБЕДИНСЬКОМУ ПОВІТОВОМУ УЧИЛИЩІ

Стаття присвячена проблемі організації навчально-виховного процесу у Лебединському повітовому училищі Слободсько-Української (пізніше – Харківської) губернії ХІХ століття. Аналізується кадровий склад училища, рівень його підготовки до здійснення освітньої діяльності. Розглядається зміст навчання, особливості побудови навчального процесу та його навчально-матеріальне забезпечення. Описані різні методи і форми навчання (метод А. Сапожнікова, метод Скободського, метод взаємного навчання), які використовували вчителі на своїх уроках.

Ключові слова: повітове училище, навчально-виховний процес, методи і форми навчання, навчально-матеріальне забезпечення, метод взаємного навчання, освітня діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Освіта є важливим чинником всебічного розвитку, виховання і соціалізації цілісної особистості. Сучасному українському суспільству потрібні громадяни з активною життєвою позицією, які здатні до критичного мислення, приймати відповідальні рішення, діють згідно з морально-етичними принципами, поважають гідність і права людини, спроможні змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

Реформування освіти в Україні, нові вимоги до сучасної школи та її випускника за Aktualizovuyut vивчення педагогічного досвіду минулих століть, що дозволить усунути можливі недоліки та прорахунки. У цьому контексті важливим є дослідження організації навчально-виховного процесу в закладах освіти початкової ланки, від результативності та ефективності яких значною мірою залежить якість функціонування середньої й старшої школи, що пов'язані між собою принципом наступності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Історії розвитку освіти в Україні присвячені праці В. Галузинського, М. Євтуха, В. Курило, І. Прокопенка, С. Саяпінової, В. Ткача, І. Шумилової та ін. Мережа та система повітових училищ України другої половини ХІХ – початку ХХ століття проаналізовано В. Мильком, причини виникнення дворянських повітових училищ на Волині